

POLITIESUÏCIDE
INVENTARISATIE VAN
ZELFDODING DOOR
AMBTENAREN VAN POLITIE
IN NEDERLAND

- eindrapport -

Dr. Jaap Timmer
Drs. Ron de Vos
Drs. Joost van den Tillaart
Siegnaida Gosepa Msc

Amsterdam, juni 2011
Publicatienr. 2125

Onderzoek, uitgevoerd door de
Vrije Universiteit Amsterdam en
Regioplan Beleidsonderzoek
in opdracht van de
Politieacademie

De Telegraaf

13 september 2010 maandag

Zelfmoord politieman

Van onze correspondent

WEZEP

Bij het politiekorps Noord- en Oost-Gelderland is met verslagenheid gereageerd op het bericht dat een 60-jarige politieman uit Wezep zelfmoord heeft gepleegd. De agent maakte zaterdag met een vuurwapen een einde aan zijn leven, zo maakte de politie gisteren bekend.

VOORWOORD

Voor u ligt het rapport van een onderzoek naar suïcide onder ambtenaren van politie in Nederland. Dit onderzoek heeft tot doel de omvang van suïcide door ambtenaren van politie te inventariseren. Het onderzoek kan het vertrekpunt vormen voor nader onderzoek naar de achtergronden, gevolgen en verklaringen van suïcide door politiemedewerkers.

Dit inventariserende onderzoek maakt deel uit van het landelijke programma “versterking professionele weerbaarheid”. Hierin worden kennis, onderzoek en praktijkervaring op het gebied van fysieke en mentale weerbaarheid samengebracht. In de voorbereiding van de opdracht voor dit onderzoek is het onderliggende onderzoekvoorstel door de Politieacademie, als penvoerder van het programma “versterking professionele weerbaarheid”, besproken met de minister van Veiligheid & Justitie en met de Raad van Korpschefs.

Dit onderzoek is in opdracht van de Politieacademie uitgevoerd door het Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam CPVW in de persoon van dr. Jaap Timmer (coördinator en hoofdaannemer), drs. Ron de Vos (onderzoeker via Politieacademie) en Regioplan Beleidsonderzoek (onderaannemer VU) in de personen van drs. Joost van den Tillaart en Siegnaida Gosepa, Msc.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding en vraagstelling	1
2	Uitvoering en verantwoording	7
3	Resultaten bevraging registratiesystemen	11
4	Resultaten bevraging korpsen	15
5	Analyse	21
6	Conclusies en aanbevelingen.....	27
	Literatuur	29
	Bijlagen	33
	Bijlage 1 Brief aan korpschefs met verzoek tot medewerking.....	35
	Bijlage 2 Vragenlijst	39
	Bijlage 3 Informatieblad onderzoek politiesuicide	43

1 INLEIDING EN VRAAGSTELLING

Suïcide heeft een grote impact op de nabestaanden, familie, vrienden en collega's van de suïcidant. Zo nu en dan duikt er in de media een bericht op over een zelfdoding door een ambtenaar van politie, maar systematische kennis over zelfdoding onder ambtenaren van politie in Nederland is niet beschikbaar. In landen om ons heen is het een erkend probleem en wordt er ook beleid op gemaakt. Zodoende is er ook in de internationale literatuur de nodige aandacht voor.

De verwachtingen van de samenleving, politiek en bestuur ten opzichte van de politie zijn hoog. Ambtenaren van politie staan middenin de steeds complexer en diffuser wordende samenleving, waarin het lastiger wordt om te gaan met grote levensvragen, verlokkingen, kritische burgers en privé- en werkverantwoordelijkheden. In dat web kan het zijn dat ambtenaren van politie (even) geen uitweg weten uit hun moeilijkheden in de persoonlijke sfeer en/of in het werk. Vanuit het oogpunt van goed werkgeverschap is het belangrijk om de sociaal-emotionele problematiek van het personeel te kennen.

Onderzoek naar deze gevoelige materie vergt verschillende expertises. Deze zijn gevonden in de volgende personen en organisaties:

- Universitair hoofddocent Politiestudies dr. Jaap Timmer, Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam (hoofdaannemer). Jaap Timmer heeft veel ervaring met onderzoek naar problemen van gevaar en geweld in de politiepraktijk, onder meer bij bureaus interne onderzoeken (BIO's), de Rijksrecherche en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI).
- Drs. Ron de Vos MBA (onderaannemer via de Politieacademie) heeft een politieachtergrond en deed eerder onderzoek naar problemen met veteranen in politiewerk.
- RegioPlan Beleidsonderzoek (onderaannemer) heeft veel ervaring met onderzoek op het terrein van politie en veiligheid, inclusief de politie-informatiesystemen.

Suïcide

In dit onderzoek verstaan wij onder suïcide of zelfdoding kortweg 'een handeling met dodelijke afloop, door de overledene zelf opzettelijk geïnitieerd'. Deze definitie is gebaseerd op Kerkhof en Van Luyn (2010: 4) en op de omschrijving van de Wereldgezondheidsorganisatie. In de Nederlandse praktijk wordt een dergelijke niet-natuurlijke dood onderzocht door de politie, een gemeentelijke lijkschouwer en mogelijk ook een patholoog-anatoom, doorgaans van het Nederlands Forensisch Instituut. Dit onderzoek beperkt zich tot zelfdodingen door ambtenaren van politie in de zin van artikel 3 en 4 van de Politiewet 1993. De operationele definitie van zelfdoding door

ambtenaren van politie voor dit onderzoek komt later in dit rapport aan de orde.

Mogelijk te verwachten omvang

In Nederland is niet eerder onderzoek gedaan naar de omvang ('prevalentie') van suïcide onder de Nederlandse politie. Met behulp van buitenlands sociaalwetenschappelijk onderzoek is echter een voorzichtige prognose te maken. Onderzoek in onder meer België, de Verenigde Staten, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Polen en Turkije laat zien dat het percentage suïcidegevallen onder politiemedewerkers verhoudingsgewijs ongeveer drie keer zo hoog is als onder de gehele bevolking (Turvey, 1995; Mohandie en Hatcher in: Berg e.a., 2003; Slovenko in: Berg e.a., 2003; Violanti, 1996; Miller, 2005). CBS-cijfers laten zien dat in 2009 in Nederland 9,2 geslaagde zelfdodingen voorkwamen op elke 100.000 inwoners (CBS Statline, cijfers bijgewerkt op 3 december 2010). Dit is al enkele decennia lang een relatief stabiel gegeven; in 1975 was dit 8,9, in 2000 9,4 en in 2008 8,7. Volgens vergelijkend onderzoek is het internationaal gemiddelde 16 per 100.000 inwoners (www.suicide.org, geraadpleegd 8 juni 2011). Landen in Oost-Europa en Azië gaan aan top met 40 (Litouwen) en 24 per 100.000 inwoners (Japan). In Nederland is de zelfmoordratio vergeleken met omringende Europese landen relatief laag. België telt er 21,1 per 100.000 en Duitsland 13.

De Nederlandse politie telt in totaal ongeveer 55.000 medewerkers. Vertaling van het landelijke zelfdodingpercentage (9,2 per 100.000 inwoners) naar de omvang van de beroepsgroep politie impliceert dat jaarlijks vijf tot zes ambtenaren van de politie suïcide zouden plegen. Toepassing van een factor drie (op basis van ervaringen uit buitenlands onderzoek) levert een schatting op van een te verwachten aantal van tussen de vijftien en de achttien gevallen van suïcide door ambtenaren van politie per 100.000 medewerkers per jaar. Daarnaast deden zich in ieder geval in 2003, 2004, 2005 en 2006 ook gevallen voor waarin ambtenaren van de politie, voordat zij zichzelf doodden, hun partner hebben gedood en een enkele keer ook de kinderen (homicide-suïcide).

Recent onderzoek van het Trimbos Instituut wijst uit dat tegenover elke geslaagde poging ongeveer 65 niet geslaagde pogingen staan (Hoeymans en Schoemaker, 2010). Deze verhouding geprojecteerd op de eerdere schatting van het aantal politiesuïcides zou kunnen betekenen dat jaarlijks rond de duizend ambtenaren van de politie een poging doen om zich van het leven te beroven.

Achtergronden en preventie

Zelfdoding is een complex verschijnsel en is meestal het eindresultaat van een combinatie van gebeurtenissen en factoren (Berg e.a., 2003). Dit zijn onder meer biologische factoren, psychische factoren, levensloopomstandigheden (*life history*), sociale omstandigheden en de beschikbaarheid van de geschikte middelen voor het plegen van zelfdoding. Uit de (buitenlandse) literatuur blijkt

dat de zelfdodingcijfers onder artsen, psychiaters, tandartsen, brandweermensen, militairen en ambtenaren van politie relatief hoog zijn (Bol, 2002; Berube e.a., 1998; Hawton e.a., 2004; Fear e.a., 2003; Hackett e.a., 2003). Geen van deze onderzoeken komt tot een *sluitende* verklaring waarom juist in die beroepsgroepen zelfmoord meer voorkomt. De meest onderzoekers wijzen op factoren als beroepsgerelateerde stress, de toegang tot geschikte middelen en de vaardigheden om daarmee zelfdoding te plegen (Bol, 2002). Voor Nederland is geen informatie beschikbaar over verschillen in suïcide naar beroepsgroepen, niet bij het CBS en ook niet uit ander wetenschappelijk onderzoek.

Onderzoek naar politie-suïcide in het buitenland laat zien dat suïcide en de gedachte daaraan vaak samenhangen met trauma's die de politieagenten opgelopen hebben tijdens het werk, *werkstress (police stress)*, persoonlijkheid en *coping* (de mate waarin een persoon in staat is om 'om te gaan met'), geslacht, alcoholmisbruik, de beschikbaarheid van dodelijke middelen (wapens) en arbeidsomstandigheden, zoals gebrek aan communicatie en gebrek aan steun vanuit de leiding (Violanti, 1995; Berg e.a., 2003; Baker e.a., 1996; Kop et. al, 1999). Hoe deze factoren onderling samenhangen en waarom deze factoren bij de één wel en bij de ander niet leiden tot suïcide(gedachten), zetten de genoemde auteurs niet uiteen. Wel bevestigen veel onderzoeken dat politiemedewerkers bovengemiddeld vaak traumatische ervaringen meemaken en als gevolg daarvan vaker een posttraumatische stressstoornis kunnen ontwikkelen. Vooral een posttraumatische stressstoornis (PTSS) blijkt een goede voorspeller van zelfdoding onder ambtenaren van politie (Violanti, 1995 en 1996; Burke en Mikkelsen, 2007).

In 2008 is in België onderzoek gedaan naar suïcide door politieambtenaren (Cuvelier e.a., 2008). In dat onderzoek zijn honderd dossiers geanalyseerd. Het onderzoek bevestigt het hierboven geschetste beeld: vrijwel alle personen die zelfmoord hebben gepleegd, hebben emotioneel belastende gebeurtenissen meegemaakt en konden daar niet goed mee omgaan. Ze werden volgens de resultaten van het onderzoek bij de verwerking van deze gebeurtenissen onvoldoende ondersteund door de leiding. Interessant is ook dat het in hoofdzaak introverte personen betrof die tamelijk geïsoleerd opereerden en een strikte scheiding aanbrachten tussen werk en privé. Een ander opmerkelijk onderzoeksresultaat was dat ongeveer een derde van de politisuïcidanten onderwerp was geweest van een intern onderzoek. Voor Nederland heeft ook Baggen (2009) de indruk dat intern onderzoek de kans op suïcide(pogingen) en gedachten daarover verhoogt.

Voor Nederland bespreken Kerkhof en Van Luyn, met behulp van epidemiologische cijfers, enkele met suïcidaal gedrag samenhangende demografische kenmerken (2010). Ook zij besteden aandacht aan beschermende factoren en risicofactoren. Zo merken zij factoren als goede sociale contacten, religie en het hebben van kinderen aan als beschermende factoren, en werkloosheid, isolement en psychiatrische stoornissen als

risicofactoren. Om zicht te krijgen op de context waarin politie-suicide plaats vindt, is het van belang vast te stellen welke beschermende en welke risicofactoren er zijn geweest bij suïcidanten bij de politie.

Impact op organisatie

In Zuid-Afrika is onderzoek gedaan naar de effecten van suïcide door ambtenaren van politie op het welzijn van de leden van het politiekorps (Susan, 2006). Hieruit blijkt dat de achterblijvende collega's emotioneel gaan lijden, wat weer negatief uitwerkt op de arbeidsproductiviteit en eveneens een negatieve invloed heeft op de mentale weerbaarheid (Susan, 2006). Dit is vergelijkbaar met bevindingen in de studies van Violanti (1995, 1996, 2004).

Preventie

Met betrekking tot de aanpak van suïcidaliteit in de politieorganisatie bestaan er in Canada, de Verenigde Staten en Zuid-Amerika preventieprogramma's. Stack en Kelley (1994) concluderen op basis van nationale cijfers dat preventieprogramma's in de Verenigde Staten hebben bijgedragen aan de daling van het suïcidecijfer onder ambtenaren van politie. Deze daalde van 46 per 100.000 ambtenaren van politie in de jaren 1950 naar 26 per 100.000 begin jaren 1990. Violanti en Petralia (1998) pleiten ervoor om bij de werving, selectie en introductie nieuwe politiemedewerkers ervan bewust te maken dat de rol van ambtenaar van politie weliswaar belangrijk is, maar dat er meer is in hun leven dan alleen hun beroep. Er zijn screeningsinstrumenten ontwikkeld om risicogroepen te ontdekken. Deze zijn echter vaak te complex of te gedateerd (Stuart, 2008). Violanti adviseert (1995) om ambtenaren van politie beter te leren om te gaan met professionele en persoonlijke problemen (*coping*). Daardoor kunnen zij mogelijk voorkomen dat psychische en gedragsproblemen leiden tot zelfmoord.

De politie in Los Angeles heeft samen met enkele gedragswetenschappers een preventieplan opgesteld om suïcide door politiepersoneel te voorkomen (Jablonsky-Kaye en Barone, zonder datum). Dit plan omvat verscheidene strategieën. Zij lopen uiteen van emotionele ondersteuning, debriefing na traumatische incidenten en open interne communicatie bij zelfdoding door een collega, tot strategisch ingrijpen in probleemgebieden. Centraal staat de open communicatie, het stimuleren om hulp in te schakelen en probleemsignalering (Jablonsky-Kaye en Barone, zonder datum).

Uit het onderzoek moet onder meer duidelijk worden of, en zo ja, hoe de Nederlandse politie beleid heeft ontwikkeld ter voorkoming van suïcide door medewerkers of eventueel ter beperking van de gevolgen ervan. Voorzieningen als bedrijfsmaatschappelijk werk, collegiale opvangteams en geestelijke verzorgers kunnen daarbij een rol spelen. Zij zullen dan ook in eventueel vervolgonderzoek worden betrokken.

De kennis over het probleem van suïcide onder ambtenaren van de politie in andere landen laat zien dat het relevant en gewenst is om te weten of en zo ja

in welke omvang dit vraagstuk zich ook in Nederland voordoet. De resultaten van een eerste inventarisatie moeten een aanzet geven voor mogelijk vervolgonderzoek ten behoeve van eventueel beleid in de politieorganisatie.

Doel- en vraagstelling

In dit rapport doen wij verslag van een inventariserend onderzoek naar de omvang van suïcide onder Nederlandse ambtenaren van de politie. De Nederlandse politie bestaat uit dertig organisaties, te weten: de 25 politieregio's, het KLPD, de Politieacademie, de Voorziening tot Samenwerking Politie Nederland, de Rijksrecherche en de Koninklijke Marechaussee (KMar).

Het onderzoek heeft tot doel:

- Suïcide door ambtenaren van politie te inventariseren.
- Houvast te bieden voor vervolgonderzoek naar aard, achtergronden en gevolgen van suïcide door ambtenaren van politie.

De onderzoeksvragen zijn:

1. *Wat is er in de literatuur bekend over suïcidaliteit onder ambtenaren van politie?*
2. *Wat is de omvang van suïcide door ambtenaren van politie in Nederland sinds 2006 en hoe verhoudt die omvang zich tot vergelijkbare beroepsgroepen?*

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 zijn de manier waarop het onderzoek is uitgevoerd en de dataverzameling beschreven. Hoofdstuk 3 bevat een verslaglegging van het deelonderzoek dat gebaseerd is op de datasystemen van de politieorganisaties en in hoofdstuk 4 is de verslaglegging van het deelonderzoek dat gebaseerd is op het raadplegen van de stafdiensten van alle relevante politieorganisaties. Vervolgens leggen wij in hoofdstuk 5 de bevindingen van de twee deelonderzoeken naast elkaar en trekken in hoofdstuk 6 conclusies en doen wij enige aanbevelingen, onder meer voor vervolgonderzoek.

2 UITVOERING EN VERANTWOORDING

Vorbereiding

Uitvoerders: VU Amsterdam, Ron de Vos, RegioPlan Beleidsonderzoek

We hebben dit onderzoek door middel van een brief met het verzoek om medewerking en informatie (Bijlagen: opdrachtbrief, infoblad en vragenlijsten) geïntroduceerd bij de korpschefs van de dertig politieorganisaties en bij gelijkwaardige leidinggevende functionarissen bij andere organisaties, zoals de commandant KMar en de directeur Rijksrecherche.

Bij de voorbereiding van het onderzoek hoorde ook het verkrijgen van toestemming tot inzage van de benodigde gegevens bij de minister van Veiligheid en Justitie. Deze inventarisatie van de omvang van het verschijnsel politiesuicide betreft de gegevens die vallen onder de Wet op de politiegegevens. De benodigde toestemmingen zijn verkregen.

Bevraging registratiesystemen politie

Uitvoerder: Ron de Vos

Werkwijze

In dit deel van het onderzoek hebben we bij alle politieorganisaties het aantal gevallen van zelfdoding in de periode 2006-2011 geïntroduceerd. Dat is gedaan door de politieregistratiesystemen of bedrijfsprocessensystemen te bevragen via de Basis Voorziening Handhaving (BVH; in gebruik sinds 2010) en BlueView. BlueView is een zoekprogramma waarmee opsporingsambtenaren in het huidige systeem en de eerdere politieregistratiesystemen kunnen zoeken. Met behulp van BlueView zijn de voorgaande politieregistratiesystemen BPS, Xpol en Genesys te raadplegen tot maximaal vijf jaar geleden. De werkwijze in de bevraging van de politieregistratiesystemen is als volgt: als er sprake is van een overlijden met een niet-natuurlijke doodsoorzaak (vast te stellen door de gemeentelijke lijkschouwer), volgt er altijd een politieonderzoek. De politie maakt een registratie op van het incident, waarbij er een aantal standaard gegevens wordt genoteerd in het politieregistratiesysteem (BVH). De opsporingsambtenaar kiest in dit systeem onder de noemer 'maatschappelijke klasse' uit een codelijst voor verschillende soorten incidenten. Bij niet-natuurlijk overlijden als gevolg van een zelfdoding, kiest de opsporingsambtenaar de maatschappelijke klasse 'niet-natuurlijk overlijden, zelfmoord' en kent daarbij de suïcidant de rol toe van 'overledene'. Deze codes zijn vaste, en niet door de ambtenaar van de politie zelf, te omschrijven categorieën.

Om te bepalen of een suicide een politiesuicide is, zijn de bovengenoemde voorvallen gematcht met de unieke, identificerende personeelsgegevens uit de personeelsystemen Beaufort van de politie en Peoplesoft van de KMar. Met die koppeling is een bestand gemaakt van de matches van zelfdodingen met

een medewerker van de politie of de KMar. Aanvankelijk zou daarvoor via het unieke zogeheten A-nummer uit de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) een match worden gemaakt met de administratie van het Algemeen Burgerlijk Pensioensfonds (ABP). De door het ABP gehanteerde toetsings- en toestemmingsprocedure voor het gebruik van die gegevens, overschreed de oplevertermijn van dit onderzoek echter ruimschoots. Daarom is gekozen voor de route via de personeelsystemen.

Het aantal zelfdodingen door ambtenaren van de politie (die gevonden zijn langs de beschreven routes), afgezet tegen het totaal aantal ambtenaren van de politie, leveren een cijfer op (prevalentie) dat kan worden vergeleken met het suïcidecijfer onder de Nederlandse bevolking als geheel.

Verantwoording

De politie heeft vanaf medio 2008 de politieregistratiesystemen gecentraliseerd en ondergebracht in een landelijke voorziening, beheerd door de Voorziening tot samenwerking Politie Nederland (VtsPN).

Het personeelsysteem van de politie, Beaufort, wordt centraal beheerd door de VtsPN. De databestanden zijn evenwel decentraal ondergebracht bij functioneel beheerders van de politieregio's. De datavraag is door middel van zogeheten *queries* gelijkgesteld aan de 25 functioneel beheerders van de Beaufort. Het personeel van de Rijksrecherche is ondergebracht in Beaufort van één van de politieregio's. De Politieacademie, de regiopolitie Haaglanden en het KLPD hebben andere personeelsystemen. Hiervoor zijn afzonderlijke *queries* geschreven. Het Defensie Diensten Commando Human Resources te Enschede heeft uit het personeelsysteem Peoplesoft de benodigde gegevens over het personeel van de Koninklijke Marechaussee geleverd. De uitkomsten van deze 29 *queries* zijn samengevoegd tot één onderzoeksbestand. Met dit onderzoeksbestand is een koppeling gemaakt met BVH en Blue View om te zoeken naar suïcides en suïcidepogingen door ambtenaren van politie.

Bevraging korpsen

Uitvoerders: VU Amsterdam, RegioPlan Beleidsonderzoek

Ter ondersteuning, aanvulling en controle van de resultaten van de hiervoor beschreven zoekmethode in de politieregistratiesystemen hebben wij alle dertig genoemde politieorganisaties benaderd met een inventarisatievraag. Dit is primair gedaan door middel van een brief aan de korpschef, met als bijlagen de opdrachtbrief voor het onderzoek, een toelichting op het onderzoek en een korte en eenvoudige vragenlijst (bijlage 1). Voor de KMar is om praktische redenen een afzonderlijke vragenlijst gemaakt.

Deze brief is met bijlagen per post verstuurd naar de korpschefs en (om het informatieverzoek vlot te laten verlopen) per e-mail doorgestuurd naar alle hoofden van de bureaus voor interne (disciplinaire) onderzoeken, de arbocoördinatoren en de bedrijfsartsen. De respectievelijke landelijke overleggen van die functionarissen boden daarbij tussenkomst.

De gevraagde informatie is verzameld in een fysiek archief en in een spreadsheet ten behoeve van de analyse, het maken van een conclusie en de weergave in dit rapport.

3 RESULTATEN BEVRAGING REGISTRATIESYSTEMEN

In hoofdstuk 2 is beschreven hoe de gegevens voor de analyse op basis van de politieregistratie- en personeelbestanden zijn verkregen. In dit hoofdstuk volgt de beschrijving van het verkregen gegevensbestand en de cijfers die daaruit zijn af te leiden. In de BVH en BlueView kunnen gegevens teruggezocht worden tot maximaal vijf jaar voor de datum van zoeken. Hierdoor heeft het verworven databestand betrekking op de periode van 18 mei 2006 tot en met 18 mei 2011. Dat is een jaar en drie maanden korter dan de gegevensverzameling voor het andere deelonderzoek (2005-2011).

Populatie

De personeelsystemen van de politie en KMar tellen per 18 mei 2011 gezamenlijk 53.867 ambtenaren van de politie, inclusief VtsPN, Politieacademie, Rijksrecherche (123) en KMar (6.467). Door een misverstand heeft de VtsPN het gevraagde personeelsbestand geleverd zonder de gegevens van de ongeveer 6.000 zogeheten werkstudenten van de Politieacademie (aspiranten). Deze agenten in opleiding werken ongeveer veertig procent van hun opleidingstijd in de reguliere politiedienst (ministeries van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties en van Justitie, *Jaarverslag Nederlandse Politie 2009*). Dit maakt de totale populatie ongeveer zeventien procent kleiner.

Totalen

De bevraging van de politieregistratiesystemen levert over de onderzoeksperiode mei 2006 tot mei 2011 twintig voltooide politiesuïcides op en 27 pogingen daartoe. Het materiaal laat zien dat één betrokkene zelfs drie pogingen tot zelfdoding heeft ondernomen. De waargenomen voorvallen zijn afkomstig uit veertien van de dertig onderzochte politieorganisaties. De hierna volgende weergave van de onderzoeksbevindingen beperkt zich conform de onderzoeksopdracht en de vraagstelling tot de voltooide politiesuïcides.

Over de eerdere onderzoeksjaren bevat het onderzoeksbestand relatief weinig suïcides en pogingen daartoe. Het merendeel van de voorvallen heeft betrekking op de periode 2009 tot en met de eerste vijf maanden van 2011. Dit kan te maken hebben met de context van de registraties. In het begin van de onderzoeksperiode werkten de korpsen nog met uiteenlopende politieregistratiesystemen met grote verschillen in de wijze van registratie en de toepassing van invoerprotocollen. Zo kon het zijn dat een suïcide, wellicht uit piëteit met de betrokkene en nabestaanden, werd geregistreerd als een algemene mutatie. Daardoor is die suïcide voor dit onderzoek niet te vinden geweest. Dit betekent waarschijnlijk dat er voor de periode 2009 relatief veel politiesuïcides niet als zodanig zijn geregistreerd. Dit betekent ook dat de schatting die uiteindelijk uit dit deelonderzoek voortkomt zeer zeker een onderschatting is.

Vanaf 2009 zijn alle korpsen overgegaan op één landelijk systeem, de Basis Voorziening Handhaving (BVH). In BVH geldt wel een eenduidig invoerregime. Wil de behandelde opsporingsambtenaar later in het proces de juiste formulieren en processen-verbaal kunnen opmaken, dan moet bij de start de registratie op de juiste wijze zijn aangemaakt. De registratie moet dus vanaf het begin onmiskenbaar als suïcide of poging daartoe zijn aangemerkt.

Persoonskenmerken

Het databestand bevat als belangrijkste persoonskenmerken onder meer leeftijd, geslacht en dienstjaren. De doorsnee politie-suïcidant is op grond van de gegevens uit de politieregistratiesystemen een man tussen de dertig en vijftig jaar, met een administratieve of executieve status en maximaal tien dienstjaren.

Leeftijd en functie

Tabel 3.1 laat de verdeling van de twintig voltooide suïcides over de leeftijdscategorieën zijn. Hieruit blijkt dat vier suïcidanten twintigers waren, zeven een leeftijd hadden tussen de dertig en veertig jaar, en zes tussen de veertig en vijftig. Van twee ambtenaren van de politie is de leeftijd onbekend. Tabel 3.1 laat ook zien dat negen van de twintig suïcidanten een administratieve, technische of burgerfunctie (KMar) vervulden ten tijde van hun overlijden. Van twee personen is de aard van hun functie niet bekend.

Tabel 3.1 Zelfdodingen en pogingen tot zelfdoding in 2006-2011* naar leeftijd en functie (absolute aantallen, totaal = 20)

Functie	Vrijwilliger	Adm/techn	Executief	Onbekend
T/m 20 jaar oud				
21 t/m 30 jaar oud	1		3	
31 t/m 40 jaar oud		3	4	
41 t/m 50 jaar oud		5	1	
51 t/m 60 jaar oud			1	
60+ jaar oud				
Leeftijd onbekend				2

* Betreft de eerste 4,5 maand van 2011.

Geslacht

Uit het personeelsbestand van de KMar kan het geslacht van de suïcidanten niet worden afgeleid. De suïcidanten van de reguliere politie zijn in overwegende mate mannen, zoals tabel 3.2 laat zien. Van twee suïcidanten is het geslacht niet bekend.

Tabel 3.2 Geslacht politie-suïcidanten (absolute aantallen)

Geslacht	Man	Vrouw	Onbekend
Suicidegevallen	11	3	2

Dienstjaren

Uit de gegevens uit de politieregistratiesystemen blijkt dat het merendeel van de politiesuïcides wordt gepleegd in de eerste tien dienstjaren. Tabel 3.3 laat dit zien. Van twee gevallen is niet bekend hoe lang de suïcidant in dienst was. Tabel 3.3 heeft alleen betrekking op politie en niet op de KMar.

Tabel 3.3 Dienstjaren politiesuïcidanten (absolute aantallen, totaal = 16)

Dienstjaren	<1	1-5	6-10	11-15	16-25	26-40	>40	Onbekend
Aantal	2	4	4	2	1	1	0	2

4 RESULTATEN BEVRAGING KORPSEN

Dit onderzoek heeft betrekking op dertig politieorganisaties: de 25 politieregio's, het Korps landelijke politiediensten, de Politieacademie, de Voorziening tot samenwerking Politie Nederland, de Rijksrecherche en de Koninklijke Marechaussee. Van deze dertig organisaties hebben alleen de regiopolitie Groningen en de regiopolitie Twente in het geheel niet gereageerd op het verzoek om informatie, ook niet na twee herinneringen, één per email en één per telefoon. Vier andere organisaties hebben volstaan met enkel het doorgeven van de aantallen bekende suïcidegevallen, doorgaans nul (0). In onderstaande weergave van de verworven informatie volgen wij grotendeels de uitgezette vragenlijst (bijlage). Omdat bij de start van dit deelonderzoek nog niet duidelijk was welke periode het deelonderzoek naar de politieregistratiesystemen precies zou kunnen beslaan, is bij de bevraging van de korpsen een ruime periode aangehouden. Daardoor heeft de bevraging van de korpsen uiteindelijk betrekking op 75 maanden (januari 2005 t/m maart 2011). Doordat de resultaten worden herberekend naar een ratio per jaar, levert dit geen vergelijkingproblemen op.

Registratie

26 van de 28 responderende politieorganisaties hebben geantwoord dat zij de gevallen van suïcide onder hun personeel niet als zodanig registreren. Alleen de KMar houdt de gevallen bij in een afgeschermd deel van het politieregistratiesysteem. Tevens heeft de KMar een overzicht van overleden actief dienenden waarbij de reden van overlijden staat vermeld. De Sectie Interne Onderzoeken onderzoekt altijd de gevallen van suïcide door personeelsleden. Het is de Staf KMar hierdoor al eerder opgevallen dat ongeveer een kwart van de personeelsleden in actieve dienst die overlijden, sterft door zelfdoding. De anderen overlijden door een ongeval of ten gevolge van een ernstige ziekte. Daarnaast is er in één van de korpsen een geestelijk verzorger die het aantal suïcidegevallen in het korps registreert.

Ondanks het ontbreken van een registratie zijn de meeste politieorganisaties bereid en in staat om voor dit onderzoek gegevens te verstrekken over het aantal suïcidegevallen binnen hun organisatie. Bij de meeste korpsen is de verkregen informatie afkomstig uit het geheugen van een individuele medewerker of uit eigen administraties van het bureau interne onderzoeken, het bedrijfsmaatschappelijk werk, de arbocoördinator, de bedrijfsarts of de geestelijk verzorger.

Het lijkt erop dat sommige politieorganisaties onderrapporteren of niet nauwkeurig rapporteren, door welke oorzaak dan ook.

Zo rapporteert het KLPD dat in de onderzoeksperiode geen enkele KLPD-medewerker een einde aan zijn of haar leven heeft gemaakt. Het is echter uit de media bekend dat op 16 april 2005 in Hilversum een 46-jarige hoofdagent van het KLPD zijn echtgenote, zijn drie zoontjes en zichzelf van het leven

heeft beroofd met zijn dienstpistool (“Familiedrama Hilvertsweg schokt buurt”, *Gooi- en Eemlander*, zaterdag 16 april 2005).

Een zelfdoding door een 27-jarige politieman van een ander korps in 2009 komt wel naar voren uit politieregistratiesystemen, maar is niet ingevuld in de vragenlijst van het betreffende korps.

In 2009 maakte een 35-jarige leidinggevende politievrouw met haar dienstpistool een einde aan haar leven. Het betreffende korps rapporteerde dit voorval als suïcide door een man.

Beleid

Geen van de politieorganisaties heeft een specifiek beleid ter preventie van suïcide door personeel. Ook protocollen of werkplannen ter preventie of omgang met suïcide onder het personeel zijn er niet. Twee korpsen noemen wel een algemeen protocol voor de opvang van medewerkers na het overlijden van een collega. Tevens is er een bedrijfsmaatschappelijk werker, bedrijfsarts en bedrijfspsycholoog in dienst om het personeel bij te staan met hun problemen en hulpvraag. Ook al is dit door andere responderende politieorganisaties niet specifiek benoemd, het is ons als onderzoekers bekend dat de meeste korpsen beschikken over dergelijke voorzieningen en functionarissen. Daarnaast hebben vier politieregio's een geestelijk verzorger, van wie de meesten ook de opleiding tot geestelijk verzorger hebben gevolgd.

Eén politieorganisatie benoemt dat er sprake is van aanpalend beleid en regelingen voor zorgelijke situaties onder het personeel, zoals een posttraumatische stressstoornis (PTSS). Andere politieorganisaties noemen het collegiale opvangteam als het aanspreekpunt bij ingrijpende gebeurtenissen onder het personeel. Het is niet duidelijk of dit team ook in actie komt na het overlijden van een collega of ter ondersteuning van een collega met zelfmoordneigingen of -gedachten.

Aantallen

De 28 politieorganisaties die hebben gereageerd op ons informatieverzoek, rapporteren in totaal 33 gevallen van zelfdoding door ambtenaren van politie over de jaren 2005 tot en met maart 2011 (zie tabel 4.1). Veel van deze politieorganisaties merken daarbij op dat zij er geen registratie van bijhouden en dat zij er rekening mee houden dat het werkelijke aantal hoger is. Sommige medewerkers spreken informeel zelfs van ‘aanmerkelijk hoger’. Naast gevallen van voltooide zelfdodingen rapporteren enkele korpsen ook de pogingen daartoe. Eén korps rapporteert een dodelijk ongeval en vermeldt daarbij dat men vermoedt dat het een zelfdoding betrof, maar dat hiervoor geen hard bewijs was.

Tabel 4.1 Zelfdodingen en pogingen tot zelfdoding 2005-2011* (absolute aantallen)

	'05	'06	'07	08	'09	'10	'11*	Jaartal onbekend	Totaal
Suïcide	2	7	4	3	7	3	4	3	33
Poging tot suïcide	0	0	1	0	2	2	1	0	6
Vermeende ongelukken	0	0	1	0	0	0	0	0	1

* Betreft de eerste drie maanden van 2011.

Persoonskenmerken

De korpsen is in de vragenlijst gevraagd naar de leeftijd, het geslacht, de functie, de rang en het aantal dienstjaren van de door suïcide overleden ambtenaren van de politie. De doorsnee politie-suïcidant is een man van 41 tot 50 jaar, met executieve status, in de rang van hoofdagent of brigadier en met 21 tot 30 dienstjaren.

Leeftijd

De suïcidanten zijn tussen de 25 en 60 jaar oud (zie tabel 4.2). Het zwaartepunt wat betreft leeftijd ligt met zeventien gevallen in de leeftijdscategorie van 41 tot 50. Er zijn twee gevallen in de leeftijdscategorie van 25 tot 31 jaar. Vijf gevallen liggen in de leeftijdscategorie van 31 tot 40 jaar. In vijf gevallen was de suïcidant in de leeftijd van 51 tot 60 jaar. Van vier suïcidanten is de leeftijd onbekend.

Tabel 4.2 Leeftijd politie-suïcidanten (absolute aantallen)

Leeftijdscategorie	18-24	25-31	31-40	41-50	51-60	>60	Onbekend
Suïcidegevallen	0	2	5	17	5	0	4

Geslacht

Van de 33 zelfdodingen is van vier personen het geslacht onbekend gebleven. Van 28 gevallen is bekend dat het een man betreft. In één geval betreft de zelfdoding zeker een vrouw, zoals blijkt uit tabel 4.3.

Tabel 4.3 Geslacht politie-suïcidanten (absolute aantallen)

Geslacht	Man	Vrouw	Onbekend
Suïcidegevallen	28	1	4

Functie

De door zelfdoding overleden personen waren bijna allemaal ambtenaren van politie met een executieve status. Dat wil zeggen dat zij volledig opsporingsbevoegd waren en waarschijnlijk ook de beschikking hadden over een volledig uitrusting en wapenning. Het gaat in totaal om 23 personen (zie tabel 4.4). In drie gevallen had de persoon ten tijde van het voorval een administratieve functie met executieve status en in drie andere gevallen

hadden zij een administratief technische functie zonder executieve status. In vier gevallen is de functie van de suïcidanten onbekend.

Tabel 4.4 Functie politiesuïcidanten (absolute aantallen)

Functie	Administratief technisch	Administratief technisch met executieve status	Executieve status	Onbekend
Suïcidegevallen	3	3	23	4

Rang

De meeste suïcidanten hadden op het moment van suïcide de rang van hoofdagent (negen gevallen) of brigadier (eveneens negen gevallen). Tabel 4.5 laat dit zien. Daarnaast is steeds één geval bekend van suïcide door een persoon met de rang aspirant (werkstudent), agent, brigadier, inspecteur en commissaris. In zes gevallen is de rang van de suïcidanten onbekend of niet van toepassing omdat het om burgerfunctionarissen ging.

Tabel 4.5 Rang politiesuïcidanten (absolute aantallen)

Rang	Aspirant	Agent	Hoofdagent	Brigadier	Inspecteur	Commissaris	Onbekend n.v.t.
Suïcidegevallen	1	1	9	9	1	1	6

Voor de KMar is een afzonderlijke vragenlijst gebruikt, mede vanwege het andere rangenstelsel. De zelfdodingen bij de KMar doen zich, voor zover bekend, alleen voor bij onderofficieren. Een wachtmeester der eerste klasse is in functie en salariering vergelijkbaar met een hoofdagent van politie. De rang van opperwachtmeester komt overeen met die van brigadier van politie en die van adjudant met inspecteur van politie. Uit tabel 4.6 blijkt dat twee van de vijf zelfdodingen bij de KMar wachtmeesters 1 betreffen, één een opperwachtmeester, één een adjudant en eveneens één suïcidant is een burgerambtenaar.

Tabel 4.6 Rang suïcidanten bij de KMar (absolute aantallen)

Rangen bij de KMar	
Wachtmeester eerste klasse	2
Opperwachtmeester/adjudant-onderofficier	2
Burger	1

Dienstjaren

Een groot deel van de politiezelfdodingen betreft personen met 21 à 30 dienstjaren. In tabel 4.7 is af te lezen dat veertien zelfdodingen tot die categorie behoren. Meer dan de helft van de politiesuïcides vindt plaats na tien of meer dienstjaren, namelijk in 22 van de 33 gevallen. In vier gevallen is het aantal dienstjaren van de suïcidanten onbekend.

Tabel 4.7 Dienstjaren suïcidanten bij de politie (absolute aantallen)

Dienstjaren	0-5	6-10	11-20	21-30	31-40	>40	Onbekend
Aantal	4	3	6	14	2	0	4

5 ANALYSE

De onderzoeksvragen voor dit onderzoek zijn:

1. *Wat is er in de literatuur bekend over suïcidaliteit onder ambtenaren van politie?*
2. *Wat is de omvang van suïcide door ambtenaren van politie in Nederland sinds 2006 en hoe verhoudt die omvang zich tot vergelijkbare beroepsgroepen?*

In dit hoofdstuk proberen wij deze vragen onderbouwd en beargumenteerd te beantwoorden. Vervolgens doen wij enkele vaststellingen over de aard en betrouwbaarheid van de informatie en de wijze waarop die beschikbaar is gekomen.

Politiesuïcidaliteit in de literatuur

De literatuur laat zien dat in landen waar politiesuïcide is onderzocht de suïcideratio doorgaans ongeveer drie keer hoger is dan in de algemene bevolking. Andere beroepen met een verhoogde suïcidekans zijn bijvoorbeeld artsen, tandartsen en militairen. Sluitende verklaringen biedt de literatuur niet direct. De beschikbaarheid van potentieel dodelijke middelen en de kennis om die goed toe te passen, liggen voor de hand. Dikwijls verwijzen onderzoekers ook naar de confronterende inhoud van het beroep, zoals ongevallen, ernstige misdrijven en gevaar en geweld. Uit de literatuur komt verder naar voren dat preventiebeleid helpt. Werkzame programma's in andere landen bestaan bijvoorbeeld uit probleemsignalering, emotionele ondersteuning, debriefing na traumatische incidenten en open interne communicatie bij zelfdoding door een collega.

Er is veel onwetendheid wat betreft suïcide door personeelsleden binnen Politie Nederland. Er is wetenschappelijk onderzoek en beleid in onder meer de Verenigde Staten, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Polen en Turkije. Ook België kent onderzoek én beleid op dit vlak, terwijl onze zuiderburen geen kennis hebben met betrekking tot geweld van en tegen politie. Overigens is in de Belgische samenleving het zelfdodingscijfer met 21,1 per 100.000 inwoners (1997) ook flink hoger dan in Nederland (9,2 per 100.000; CBS, 2011).

Omvang van suïcide door ambtenaren van politie

Om de vraag naar de omvang van de Nederlandse politiesuïcide te beantwoorden, zijn er twee deelonderzoeken uitgevoerd. Het ene deelonderzoek betreft de digitale bevraging van de politieregistratiesystemen en de matching van de uitkomsten met de personeelsbestanden van de dertig Nederlandse politieorganisaties. Het andere deelonderzoek betreft de schriftelijke bevraging van de dertig politieorganisaties op enkele kernpunten.

Het valt op dat de bevraging van de politieregistratiesystemen aanmerkelijk meer pogingen tot zelfdoding door ambtenaren van politie heeft opgeleverd en

aanmerkelijk minder voltooide politie-suïcides. De bevraging van de politie-registratiesystemen heeft twintig voltooide zelfdodingen door ambtenaren van de politie opgeleverd en 27 pogingen daartoe. De bevraging van de korpsen heeft 33 voltooide politie-suïcides en zes pogingen daartoe opgeleverd. Daarbij moet worden aangemerkt dat de onderzoeksperiode bij de schriftelijke bevraging van de korpsen vijftien maanden langer was. Daar komt bij dat de politiewerkstudenten niet in het door de VtsPN aangeleverde databestand, op basis waarvan in de registratiesystemen van de politie is gezocht, waren betrokken. Toch is het verschil in uitkomst tussen die twee zoekmethoden opmerkelijk. De politieregistratiesystemen en vooral de kwaliteit en betrouwbaarheid van de daarin opgeslagen informatie laten het hierbij afweten.

Van beide deelonderzoeken is zeer waarschijnlijk dat de vastgestelde cijfers onderschattingen zijn. De systematiek van de vulling van politiedatabestanden en de kwaliteit van de invoering van gegevens laten te wensen over. Opmerkelijk daarbij is dat met de komst van een nieuw en uniform politie-registratiesysteem in 2009, en een daarbij horende betere protocollering van de invoering, het aantal politie-suïcides oploopt. Het is onduidelijk of dit wordt veroorzaakt door een werkelijke stijging van het aantal politie-suïcides of enkel door een betere registratie daarvan. Ook blijkt dat de korpsen geregeld op de vragenlijst antwoorden dat ze de gevallen van politie-suïcides in de eigen organisatie (vaak) niet kennen en ook niet bijhouden. De ingevulde aantallen zijn vaak eigen schattingen en komen voort uit het anekdotisch geheugen van (medewerkers van) de organisatie. Zowel de twintig (gemiddeld 4 per onderzoekjaar) voltooide politie-suïcides van het onderzoek naar de databestanden als de 33 (gemiddeld 5,3 per onderzoekjaar) uit de ingevulde vragenlijsten, zijn dus een onderschatting.

Vergelijking van de omvang met landelijke cijfers

Om de gevonden omvang van politie-suicide te vergelijken met landelijke suïcidecijfers moeten we het totaal aantal politiemedewerkers kennen. De relevante personeelsystemen en bestanden laten zien dat de feitelijke politiesterkte 53.867 personen bedraagt, inclusief VtsPN, Politieacademie, Rijksrecherche (123) en KMar (6467). In vergelijking tot het zelfdodingscijfer onder de algehele bevolking moeten de gevonden cijfers worden afgezet tegen deze politiesterkte. Wij houden deze politiesterkte constant voor de gehele onderzoeksperiode. Er zijn weliswaar verschillen in politiesterkte tussen de jaren onderling, maar die zijn klein en daarnaast ook niet steeds even nauwkeurig te achterhalen en vast te stellen.

De jaarlijkse politie-suïcideratio op grond van de databestanden bedraagt 4 gevallen : $(53.867 - 6000 \text{ werkstudenten}) \times 100.000 = \underline{8,4 \text{ per } 100.000}$. Deze waarde ligt iets onder het gemiddelde zelfdodingscijfer van de gehele Nederlandse bevolking van 9,2 per 100.000 (2009).

Op de bevraging van de korpsen hebben twee korpsen niet gereageerd, samen goed voor 3.161 medewerkers. Dat brengt de onderzoekpopulatie op $53.867 - 3161 = 50.706$. De jaarlijkse politiesuïcideratio op grond van de korpsbevraging bedraagt dan 5,3 gevallen : $50.706 \times 100.000 = \underline{10,5 \text{ per } 100.000}$. Deze laatste waarde ligt iets boven het gemiddeld zelfdodingcijfer van de gehele Nederlandse bevolking van 9,2 per 100.000.

Aangezien ook de gegevens over politiesuïcide vanuit de korpsen duidelijk verre van compleet zijn, is het redelijk om de suïcideratio van 10,5 per 100.000 aan te nemen als een voorzichtige schatting voor de Nederlandse politie. De ratio is iets hoger dan de 9,2 per 100.000 van de gehele bevolking, maar duidelijk minder verhoogd dan de in de meeste andere landen. Ander wetenschappelijk onderzoek en de beschikbare gegevens van het CBS geven geen informatie over Nederlandse zelfdodingscijfers onder andere beroepgroepen. Het is daarom (nu nog) niet mogelijk om een vergelijking te maken met een relevante andere beroepgroep.

Vergelijking van de gevonden kenmerken met landelijke cijfers

De grootste leeftijdsgroep onder de 1.525 Nederlandse suïcidanten in 2009 is die van 40 tot 50 jaar (24%; CBS Statline). De grootste leeftijdsgroep onder suïcidanten bij de politie is ook die van veertig tot vijftig jaar (51%), zo bleek in tabel 4.2 op grond van de opgave van de korpsen. Volgens de kleinere aantallen uit de dataregistratiesystemen is de leeftijdsgroep dertig tot veertig jaar onder suïcidanten bij de politie net iets groter (7) dan de groep veertig tot vijftig jaar.

In de meeste landen is de suïcidaliteit onder mannen hoger dan onder vrouwen, gemiddeld in een verhouding drie tegen één (Kerkhof en Van Luyn, 2010). In Nederland is dat gemiddeld twee tegenover één. Bij suïcidanten bij de politie van wie het geslacht bekend is, is de verhouding 28 tegen één volgens de opgave van de korpsen en vier tegen één volgens de datasystemen.

Vergelijking van de omvang, gecorrigeerd voor man-vrouw verhouding

Zoals in het voorgaande gepresenteerd is, plegen in Nederland mannen in vergelijking met vrouwen ongeveer twee keer zo vaak suïcide. Tegelijkertijd wijkt de politiepopulatie op een aantal kenmerken af van de gehele Nederlandse populatie, waaronder de man-vrouwverdeling. We presenteren daarom ook een nadere vergelijking van de gevonden omvang van politiesuïcidaliteit met de cijfers onder de gehele bevolking, dit keer gecorrigeerd voor de man-vrouwverhouding. Dit betekent dat we het nationale suïcidecijfer corrigeren voor geslacht, zodat de populatie op dit kenmerk overeenkomt met hetzelfde kenmerk in de politiepopulatie. Voordat we deze berekening presenteren, maken we een belangrijk voorbehoud: dat mannen vaker dan vrouwen suïcide plegen wil niet per definitie zeggen dat dit veroorzaakt wordt door het geslacht an sich. Het is bijvoorbeeld ook mogelijk, om een voorbeeld te noemen, dat mannen vaker dan vrouwen suïcide plegen,

omdat mannen vaker betaald werk hebben. Een volledige vergelijking houdt daarom ook met deze (alle ambtenaren van politie hebben immers betaald werk) en andere factoren rekening. Omdat we nadere gegevens in deze eerste studie naar politie-suïcidaliteit in Nederland niet hebben verzameld, is het niet mogelijk een dergelijke volledige vergelijking te presenteren. Dat zal in een vervolgonderzoek moeten gebeuren.

De man-vrouwverdeling in de Nederlandse samenleving is als volgt: 49,5% is man en 50,5% is vrouw (stand per 2010, CBS Statline). De man-vrouwverdeling van het politiepersoneel is 69% man en 31% vrouw (stand per 1/1/2011; bron: VtsPN). Het suïcidecijfer onder de mannelijke bevolking bedroeg in 2009 dertien op 100.000 en onder vrouwen 5,5 op 100.000 (in 2009 pleegden 461 vrouwen en 1064 mannen zelfmoord, CBS Statline).

De correctie van de man-vrouwverhouding ziet er dan als volgt uit:

$(31 \times 5,5) + (69 \times 13) \times 0,01 = 10,7$ per 100.000 inwoners.

Samenvattend: het naar de man-vrouwsamenstelling (69/31) van de politie gewogen suïcidecijfer van de Nederlandse bevolking is 10,7 per 100.000 inwoners. De eerder berekende voorlopige en zeer voorzichtige schatting van het suïcidecijfer onder ambtenaren van politie is 10,5 per 100.000.

Gecorrigeerd naar man-vrouwverhouding wijkt het suïcidecijfer onder politieambtenaren daarmee niet af van het suïcidecijfer in Nederland.

Overige bevindingen databestanden

Het samenstellen van het onderzoeksbestand heeft veel moeite gekost. Dit komt vooral door de versnippering van de bestanden bij de korpsen.

Daarnaast ontbreken landelijke invoercodes en –protocollen. In de lokale databestanden van Beaufort worden zeer veel uiteenlopende codes gebruikt, die het zicht op suicide door politieambtenaren ontnemen. Een greep uit de zogeheten ‘maatschappelijke klassen’ waaronder suïcides bijvoorbeeld worden geadministreerd zijn: ‘lijkfinding onnatuurlijke dood (geen misdrijf)’, ‘lijkfinding zelfmoord’, ‘voltooide zelfdoding’. Ook gebruikt men veel codes als ‘onbekend’ en ‘overig’. Voor het monitoren van deze problematiek zou er een regiem moeten komen op de invoer van codes, vooral op die van ‘reden uitdiensttreding’.

Samenvattend: Suïcidaliteit onder ambtenaren van politie

Om de bevindingen van dit onderzoek op hun waarde te kunnen beoordelen, is het allereerst van belang om te benadrukken dat de registratie door de politie van suïcides door eigen personeel, niet systematisch plaatsvindt en dat de kennis over en de aandacht voor dit vraagstuk minimaal is. Het gevonden suïcidecijfer van 10,5 op 100.000 ambtenaren van politie is dan ook een onderschatting en een heel voorzichtige en voorlopige schatting.

Uit de literatuur is bekend dat in de andere landen waar politie-suïcide is onderzocht, het suïcidecijfer onder politiemensen doorgaans hoger is dan het cijfer onder de algehele bevolking. Het suïcidecijfer onder ambtenaren van politie in Nederland is ook iets hoger dan de 9,2 per 100.000 gemiddeld onder

de Nederlandse bevolking, maar ongeveer gelijk aan het naar de man-vrouwsamenstelling van de politie gewogen suïdecijfer van de Nederlandse bevolking van 10,7 per 100.000 inwoners.

6 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Psychische problemen van werknemers en veel wat daarmee te maken heeft, vormen niet de primaire verantwoordelijkheid van werkgevers. Dezelfde verhouding geldt ook voor de politieorganisaties ten opzichte van hun personeel. Dit laat onverlet dat de maatschappelijke en interne verwachtingen ten opzichte van ambtenaren van politie hoog zijn en steeds hoger worden. Daarnaast is de belasting van deze werknemers relatief groot doordat zij aan de frontlijn van de samenleving staan. Zij worden daar geconfronteerd met een concentratie van maatschappelijk, fysiek en psychosociaal ongerief en ongenoegen. Gevaar, geweld, de dood, menselijk leed, onvoorspelbaar en onbeheersbaar gedrag van mensen van velerlei pluimage is wat de praktijk van het politiewerk typeert, van Baflo tot Borssele en van Tuitjenhorn tot Tegelen. Dit vergt een grote professionele veerkracht en weerbaarheid. Waar die onvoldoende is, ontstaan grote risico's.

De Nederlandse politie heeft als werkgever geen zicht op het verschijnsel politiesuïcide onder de eigen werknemers. Uit de gegevensverzameling voor dit onderzoek blijkt dat de dataregistratiesystemen en de personeelsystemen niet afdoende worden beheerd. Daardoor gaat waardevolle informatie verloren en mist de organisatie een kans om op dit punt een goede werkgever te zijn en preventieve maatregelen te nemen. Daarnaast ontbreekt ook het kader om informatie op dit vlak te gebruiken voor preventie, begeleiding en nazorg.

Dit terwijl in de meeste landen om ons heen politiesuïcide al jaren een bekend en erkend probleem is en er zelfs al jaren (preventief) beleid op wordt ontwikkeld en gemaakt. Collegiale opvangteams, bedrijfsmaatschappelijke werkers, bedrijfsartsen en geestelijk verzorgers zijn voorzieningen en professionals die in dit bestek een meerwaarde kunnen hebben. Daarvoor is het noodzakelijk om het verschijnsel politiesuïcide in zijn aard, omvang, achtergronden en gevolgen beter te kennen.

Systematische informatie over het verschijnsel politiesuïcide ontbreekt. Een voorzichtige (en een waarschijnlijke onder)schatting wijst er op dat het zelfdodingscijfer onder Nederlandse ambtenaren van politie met 10,5 per 100.000 iets hoger is dan de 9,2 per 100.000 gemiddeld onder de Nederlandse bevolking. De schatting van 10,5 per 100.000 is ongeveer gelijk aan het naar de man-vrouwverhouding van de politie gewogen suïdecijfer van de Nederlandse bevolking van 10,7 per 100.000 inwoners.

Aanbevelingen

- 1 Het verdient aanbeveling om dit onderzoek voort te zetten met een onderzoek naar aard, omvang, achtergronden en gevolgen van zelfdoding door ambtenaren van politie, en mogelijke verklaringen hiervoor én voor de suïdefrequentie vergeleken met de gehele bevolking en met relevante beroepsgroepen.

- 2 Het verdient aanbeveling om bij de herziening/opvolging van de politie-registratiesystemen beter toe te zien op het juiste gebruik van codes en protocollen.

LITERATUUR

- Andrews, L. (1996). *Suicide in the RCMP: 1984-1995*. Ottawa: Royal Canadian Mounted Police.
- Baggen, M. (september 2009). *Depressed Cops. Suicidal Thoughts of Police Officers Subject to Internal Investigations. An Explorative Research*. Canterbury: Dissertation Canterbury Christ Church University & the Netherlands Police Academy for the Master in Policing.
- Baker, T.E. & J.P. Baker (1996). Preventing Police Suicide. *FBI Law Enforcement Bulletin*, October 1996.
- Berg, A.M., Hem, E., Lau, B., Loeb, M., & O. Ekeberg (2003). Suicidal ideations and attempts in Norwegian Police. *Suicide and Life-threatening behavior*, 33 (3), 302-311.
- Berube, M. et al. *The American Heritage Stedman's Medical Dictionary*. Boston, New York: Houghton Mifflin Company.
- Bol, P. (2002). Mortaliteit van tandartsen. *Nederlands tijdschrift Tandheelkunde*, 109, 240-242.
- Burke, R.J., & A. Mikkelsen (2007). Suicidal Ideation Among Police Officers in Norway. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 30 (2), 228-236.
- CBS, Statline, www.cbs.nl.
- Cuvelier, C., Heuskin, J.M. & G.L. Bourdoux (2008), *Suicide bij de politiediensten*. Cahiers Vast Comité P. Brussel: Politeia.
- Hackett, D.P., Violanti, J.M., & J.T. Reese (2003). *Police Suicide: Tactics for Prevention*. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher, LTD.
- Hawton, K., Malmberg, A., & S. Simkin (2004). Suicide in doctors: A psychological autopsy study. *Journal of Psychosomatic Research*, 57, 1 –4.
- Hoeymans, N., & C.G. Schoemaker (2010). *De ziektelast van suicide en suicidepogingen*. RIVM Rapport 270342001/2010.

Jablonski-Kaye, D. & S.L. Barone (Los Angeles Police Department Behavioral Sciences). (2006, 15 oktober) *Code of Silence/Culture of Suicide: Why Law Enforcement Officers Keep Killing Themselves Despite Our Prevention Efforts*. Presentatie gegeven tijdens Police Psychological Services Section in Boston.

The Journal of TRAUMA, Injury, Infection, and Critical Care, 57, 626 –632.

Kerkhof, A., & B. van Luyn (2010). *Suïcidepreventie in de praktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Kop, N., Euwema, M., & W. Schaufili (1999). Burnout, job stress and violent behaviour among Dutch police officers. *Work & Stress*, 13 (4), 326-340.

Loo, R. (2003). A meta-analysis of police suicide rates: findings and issues. *Suicide and Life-threatening behavior*, 33 (3), 313-325.

Loo, R. (1986). Suicide among police in a federal force. *Suicide and Life-threatening behavior*, 16, 379-388.

Miller, M., Hemenway, D., & D. Azrael (2005). *Firearms and Suicide in the Northeast*. Boston: Harvard School of Public Health.

Miller, L. (2006). *Practical Police Psychology: Stress Management And Crisis Intervention for Law Enforcement*. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher, LTD.

Ministeries van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties en van Justitie, *Jaarverslag Nederlandse Politie 2009*.

Mohandie, K., & C. Hatcher (1999). Suicide and violence risk in law enforcement: practical guidelines for risk assessment, prevention, and intervention. *Behavioral sciences & the law*, 17, 357-376.

Parsons, J.R.L. (2004). *Occupational Health and Safety Issues of Police officers in Canada, the United States and Europe: A review essay*.

Slovenko, R. (1999). Police suicide. *Medicine & law*, 18, 149-151.

Stack, S., & Kelley, T. (1994). Police Suicide: An Analysis. *American Journal of Police*, XIII, (4), 73-90.

Stuart, H. (2008). Suicidality among police. *Current opinion in Psychiatry*, 21, 505-509.

Susan Mokgobu, T (2006). *An investigation of the effects of police suicide on the well being of the South African police service members in Polokwane, an area in Limpopo Provine*. Medunsa: University of Limpopo. Institutional Repository.

Turvey, B.E. (1995). Police officers: control, hopelessness, & suicide. *Knowledge solutions library. Electronic Publication*, URL: <http://www.corpus-delicti.com/suicide.html>,

Violanti, J.M. (1995). The Mystery within Understanding Police Suicide. *FBI Law Enforcement Bulletin*, (4), 19-23.

Violanti, J.M. (1996). *Police Suicide: Epidemic in Blue*. Springfield, IL: C.C. Thomas.

Violanti, J. M., Vena, J. E., & S. Petralia (1998). Mortality of a police cohort: 1950-1990. *American Journal of Industrial Medicine*, 33, 366-373.

Violanti, J.M. (2004). Predictors of police suicide ideations. *Suicide and Life-threatening behavior*, 34 (3), 277-283.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Brief aan korpschefs met verzoek tot medewerking

Datum	Ons kenmerk	Bijlage(n)
31 maart 2011	Dr. J.S. Timmer	3
Uw brief van	Uw kenmerk	
Telefoon	Fax	E-mail
(020) 598 9148	(020) 598 6820	j.s.timmer@vu.nl

Centrum voor Politie- en Veiligheidwetenschappen VU

Postadres: Afdeling Bestuurswetenschappen, Metropolitan, Z-233, De Boelelaan 1081, 1081 HV Amsterdam

vrije Universiteit *amsterdam*

Aan:
Korpschefs politie, commandant Kmar
Directeuren VTS PN en Rijksrecherche, CvB Politieacademie
Cc: Hoofden bureaus interne onderzoeken, Arbo, bedrijfsartsen

Betreft: onderzoek naar politie-suïcide

Het interfacultaire Centrum voor Politie- en Veiligheidwetenschappen VU doet samen met de Politieacademie en Regioplan Beleidsonderzoek onderzoek naar zelfdoding door Nederlandse ambtenaren van politie. Opdrachtgever is het programma Professionele Weerbaarheid Nederlandse politie, o.l.v. commissaris Jan Struijs (06-11870313).

Dit onderzoek is afgestemd met de minister van Veiligheid & Justitie en de Raad van Korpschefs en heeft tot doel:

- De omvang van suïcide door ambtenaren van politie in Nederland te inventariseren;
- Houvast te bieden voor vervolgonderzoek naar aard, achtergronden en gevolgen van suïcide door ambtenaren van politie.

De belangrijkste onderzoeksvraag is:

Wat is de omvang van suïcide door ambtenaren van politie in Nederland sinds 2006 en hoe verhoudt die omvang zich tot vergelijkbare beroepsgroepen?

Dit onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Wij zoeken in de databestanden van de politie, de gemeenten en het ABP naar de relevante voorvallen in de afgelopen 5 jaren. De verkregen informatie wordt geanonimiseerd in een databestand ondergebracht en geanalyseerd.

Tegelijkertijd benaderen wij alle politieorganisaties met de vraag om ons te informeren over de aantallen voorvallen van politie-suïcide in de onderzoeksperiode. Samen met de hoofden van de bureaus interne onderzoeken (BIO) en andere relevante functionarissen en dienstonderdelen willen wij in aanvulling op de gegevens uit de informatiesystemen inzichtelijk maken hoeveel gevallen er in de organisatie bekend zijn.

Vóór 1 juni 2011 rapporteren wij aan de opdrachtgever.

Verzoek medewerking

Ik verzoek u vriendelijk aan dit onderzoek mee te werken door in uw organisatie een contactpersoon aan te wijzen en haar/zijn contactgegevens aan mij door te geven. Voor de goede orde: wij vragen géén inzage in dossiers of andere bronnen met persoonsgegevens.

Ik verzoek u mij de informatie zo mogelijk vóór 22 april 2011 toe te zenden.

Ik zie uw reactie graag tegemoet en hoop op een goede en vlotte samenwerking.

Met vriendelijke dank en groet, hoogachtend,

Dr. Jaap Timmer
Projectleider
T: 06-20921296
E: j.s.timmer@vu.nl
vrije Universiteit amsterdam

BIJLAGE 2

VRAGENLIJST

DEEL 1: CONTACTGEGEVENS

Organisatie:
Naam contactpersoon:
Functie contactpersoon:
Telefoonnummer:
E-mail adres:

Datum invullen vragenlijst:

Deel 2: Vragenlijst

- 1. Registreert uw korps of organisatie het aantal gevallen van suïcide onder het personeel? (Ja of Nee)**

Antwoord:

- 2. Zo ja,**
a. Hoe wordt dit geregistreerd (in welk systeem)?

Antwoord:

- b. Welke gegevens worden exact bijgehouden?**

Antwoord:

- 3. Heeft uw organisatie beleid, protocollen of werkplannen opgesteld ter preventie van of omgang met suïcide onder het personeel?**

Antwoord:

- 4. Wat is het aantal gevallen van zelfdoding / poging tot zelfdoding / vermeende ongelukken met de dood tot gevolg binnen uw organisatie? Wilt u onderstaande schema voor zo ver als mogelijk invullen?**

Schema A: aantal gevallen van zelfdoding / poging tot zelfdoding / vermeende ongelukken met de dood tot gevolg onder het personeel

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal gevallen van zelfdoding							
Aantal pogingen tot zelfdoding							
Aantal vermeende ongelukken met de dood tot gevolg, waarbij het vermoeden bestaat dat het zelfdoding betrof							

5. Wilt u in onderstaande schema's voor zo ver als mogelijk een aantal kenmerken van de gevallen van zelfdoding onder het personeel invullen?

Schema B: aantal gevallen van zelfdoding per leeftijdscategorie

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal gevallen van zelfdoding per leeftijdscategorie	18-24 jaar							
	25-30 jaar							
	31-40 jaar							
	41-50 jaar							
	51-60 jaar							
	>60 jaar							
	Totaal							

Schema C: aantal gevallen van zelfdoding per geslacht

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal gevallen van zelfdoding per geslacht	man							
	vrouw							
	Totaal							

Schema D: aantal gevallen van zelfdoding per functiecategorie

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal per functiecategorie	Administratief technische functie, zonder executieve status							
	Administratief technische functie, met executieve status							
	Executieve medewerker							
	Totaal							

Schema E: aantal gevallen van zelfdoding per rang

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal per rang	aspirant surveillant agent							
	hoofdagent							
	brigadier							
	inspecteur							
	hoofdinspecteur							
	commissaris							
	hoofdcommissaris							
	Totaal							

Schema F: aantal gevallen van zelfdoding per categorie van dienstjaren

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal per dienstjaren	0-5 jaar							
	6-10 jaar							
	11-20 jaar							
	21-30 jaar							
	31-40 jaar							
	>40 jaar							
	Totaal							

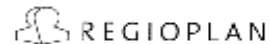
Tot slot: Wellicht heeft u voor het jaar 2011 ook aantallen en kenmerken ingevuld. Op welke periode van 2011 hebben deze betrekking (bijvoorbeeld januari tot en met maart 2011)?

Antwoord:

Deel 3: Ruimte voor opmerkingen

BIJLAGE 3

INFORMATIEBLAD ONDERZOEK POLITIESUÏCIDE

Onderzoek Politiesuïcide

Het Centrum voor Politie- en Veiligheidwetenschappen VU doet samen met de Politieacademie en Regioplan Beleidsonderzoek onderzoek naar zelfdoding door Nederlandse ambtenaren van politie. Als opdrachtgever treedt de Politieacademie op in het kader van het Programma Professionele Weerbaarheid. Dit is afgestemd met de minister van Veiligheid & Justitie.

In Nederland is nog niet eerder onderzoek gedaan naar de omvang van suïcide onder politieambtenaren. Onderzoek in onder meer België, de Verenigde Staten, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Polen en Turkije laat zien dat verhoudingsgewijs het percentage suïcidegevallen onder politiemedewerkers circa drie keer zo hoog is als onder de gehele bevolking. De kennis over het probleem van suïcide onder ambtenaren van politie in andere landen laat zien dat het relevant en gewenst is om te weten of en zo ja in welke omvang dit vraagstuk zich ook in Nederland voordoet. De resultaten van een eerste inventarisatie moeten een aanzet geven voor eventueel vervolgonderzoek ten behoeve van eventueel beleid in de politieorganisatie.

Het onderzoek heeft tot doel:

- suïcide door ambtenaren van politie te inventariseren;
- houvast te bieden voor vervolgonderzoek naar aard, achtergronden en gevolgen van suïcide door ambtenaren van politie.

De centrale onderzoeksvraag is daarom:

Wat is de omvang van suïcide door ambtenaren van politie in Nederland sinds 2006 en hoe verhoudt die omvang zich tot vergelijkbare beroepsgroepen?

Dit onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Wij zoeken in de databestanden van de politie, de gemeenten en het ABP naar de relevante voorvallen in de jaren 2006 tot en met 2011. De verkregen informatie wordt geanonimiseerd in een databestand ondergebracht en geanalyseerd. Tegelijkertijd benaderen wij alle politieorganisaties met de vraag om ons te informeren over de aantallen voorvallen van politiesuïcide in de onderzoeksperiode.

Voor het inzien en gebruik van de voor dit onderzoek benodigde informatie is toestemming verkregen van de Minister van Veiligheid & Justitie, het Parket-Generaal en de Raad van Korpschefs. Commissaris Jan Struijs (Politieacademie) is voorzitter van de begeleidingscommissie van dit onderzoek.

Contact:

Centrum voor Politie- en Veiligheidwetenschappen VU
vrije Universiteit [amsterdam](#),
Metropolitan Z-233,
De Boelelaan 1081
1081 HV AMSTERDAM

